

Wyrok z dnia 22 października 2008 r.

I UK 82/08

Wynagrodzenie za okres pozostawania bez pracy wypłacone pracownikowi przywróconemu do pracy po jej podjęciu stanowi przychód podlegający obciążeniu składką na ubezpieczenia społeczne według przepisów ubezpieczeniowych obowiązujących w dacie wypłaty tego wynagrodzenia.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca), Sędziowie SN: Zbigniew Hajn, Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 22 października 2008 r. sprawy z odwołania Przedsiębiorstwa Transportu Kolejowego i Gospodarki Kamieniem SA w R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. z udziałem zainteresowanych Kazimierza B., Henryka J. o składki na ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej Przedsiębiorstwa Transportu Kolejowego i Gospodarki Kamieniem SA w R. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 sierpnia 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 19 marca 2003 r. stwierdził, iż Przedsiębiorstwo Transportu Kolejowego i Gospodarki Kamieniem w R. jest zobowiązane do rozliczenia i opłacania składek ubezpieczeniowych za pracowników Henryka J. i Kazimierza B. za okres od 1 lipca 1997 r. do 31 grudnia 1998 r. w wysokości i na zasadach określonych w przepisach obowiązujących do 31 grudnia 1998 r.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 18 czerwca 2003 r. zmienił zaskarżaną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż Przedsiębiorstwo Transportu Kolejowego i Gospodarki

Kamieniem SA w R. nie jest zobowiązane do rozliczenia i zapłacenia składek ubezpieczeniowych za wskazane osoby za okres od 1 lipca 1997 r. do 31 grudnia 1998 r.

Sąd Apelacyjny na skutek apelacji organu rentowego wyrokiem z dnia 7 lipca 2005 r. uchylił zaskarżany wyrok i znosząc postępowanie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gliwicach - Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, iż postępowanie jest dotknięte nieważnością, ponieważ przywróceniu do pracy pracownicy Henryk J. i Kazimierz B. powinni występować w sprawie jako zainteresowani.

Sąd Okręgowy rozpoznając ponownie sprawę wyrokiem z dnia 11 stycznia 2006 r. oddalił odwołanie. Rozpoznając odwołanie Sąd Okręgowy ustalił, iż wyrokiem z dnia 23 maja 2002 r. tamtejszy Sąd przywrócił do pracy na poprzednich warunkach odwołującego się Henryka J. i Kazimierza B. oraz zasądził na ich rzecz pod warunkiem podjęcia pracy w terminie 7 dni wynagrodzenie w kwotach odpowiednio 164.881,98 zł i 112.890,70 zł. Było to wynagrodzenie za cały czas pozostawiania przez nich bez pracy czyli od 1 lipca 1997 r. W związku z podjęciem przez zainteresowanych pracy w wyniku ich przywrócenia pracodawca dokonał rozliczenia składek na ubezpieczenie społeczne z uwzględnieniem przepisów art. 19 ust. 1, 3 i 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Sąd Okręgowy powołując się na przepis art. 109 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stwierdził, iż należne składki za okres zatrudnienia od 1 lipca 1997 r. do 31 grudnia 1998 r. należy rozliczać zgodnie z zasadą wynikającą z tego przepisu.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł odwołujący się.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 sierpnia 2007 r. oddalił apelację. Sąd w wyroku tym zajął się kwestią, według jakich przepisów należało ustalić i rozliczyć składki na ubezpieczenie społeczne od wynagrodzenia za okres od 1 lipca 1997 r. do 31 grudnia 1998 r., stwierdzając, że zagadnienie to należy rozważać na tle przepisów ubezpieczeniowych, a więc przede wszystkim ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), która weszła w życie od 1 stycznia 1999 r. W ocenie Sądu przepisy przejściowe tej ustawy wskazują zasady ustalania i rozliczania składek na ubezpieczenie społeczne za okres do 31 grudnia 1998 r., skoro w myśl art. 109 ustawy składki na ubezpieczenie społeczne i zasiłki oraz zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne należne za okres do dnia 31 grudnia 1998 r. płatnicy składek są zobowiązani rozliczać i opłacać na podstawie przepisów

dotychczasowych, a więc obowiązujących do dnia 31 grudnia 1998 r. Mając powyższy przepis na uwadze stwierdził, że okres pozostawania bez pracy, do której pracownik został przywrócony wyrokiem sądu i za które wypłacono wynagrodzenie, jest okresem składkowym w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ma wpływ na prawo i wysokość świadczeń emerytalno-rentowych. Tym samym składka na ubezpieczenie społeczne winna być przypisana do wynagrodzenia za okres jakiego ono dotyczy i rozliczona na podstawie przepisów dotyczących zasad ustalania i rozliczania składek na ubezpieczenie społeczne obowiązujących w spornym okresie od 1 lipca 1997 r. do 31 grudnia 1998 r.

Na powyższe orzeczenie strona powodowa wniosła skargę kasacyjną powołując się w niej na naruszenia prawa materialnego przez niezastosowanie w sprawie przepisu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) w związku z art. 4 pkt 9 tejże ustawy oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 ze zm.), przez błędne przyjęcie, iż zastosowanie w sprawie znajduje przepis art. 109 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych bez uwzględnienia przepisu art. 107 ust. 1 tej ustawy, a w konsekwencji przyjęcie przez Sądy pierwszej i drugiej instancji stanowiska, że przywrócenie pracowników do pracy i wypłacenie im w 2002 r. wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy przypadający w latach 1997-2002, na podstawie wyroku sądu zasądającego wynagrodzenie za ten czas w kwocie łącznej, powoduje obowiązek płatnika składek dokonania rozliczenia odpowiedniej części tego wynagrodzenia na konkretne lata i opłacenia składek ubezpieczeniowych za okres do 31 grudnia 1998 r. w wysokości i na zasadach określonych w przepisach obowiązujących do tego dnia, w sytuacji gdy imienne zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych nastąpiło po dniu 31 stycznia 1999 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona. Zgodnie z art. 57 k.p. konsekwencją wydania orzeczenia o przywróceniu do pracy jest powstanie po stronie pracownika uprawnienia do domagania się wynagrodzenia za okres pozostawania bez pracy, przypadający w czasie toczącego się postępowania. Warunkiem realizacji

tego uprawnienia jest fakt podjęcia przez pracownika zatrudnienia w wyniku przywrócenia do pracy, bądź co najmniej zgłoszenie gotowości niezwłocznego podjęcia pracy. Przy czym wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy jest świadczeniem pieniężnym, które stanowi rodzaj rekompensaty z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę i spowodowanego tym uszczerbku majątkowego. Korzysta ono z ochrony, jaką przepisy prawa pracy przyznają wynagrodzeniu za pracę. Jest szczególną formą wyrównania poniesionych przez pracownika strat z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę, a także pozbawienia pracownika możliwości świadczenia pracy na rzecz pracodawcy, mimo iż był do tego gotów. Ponadto świadczenie to zasądzone wyrokiem sądu wyczerpuje roszczenia pracownika z tego tytułu i wyłącza skutecznie dochodzenie na podstawie przepisów prawa cywilnego wyrównania niepokrytych tym świadczeniem strat. Istotne jest także to, że naprawienie szkody w postaci „wynagrodzenia” z art. 57 k.p. spełnia funkcję analogiczną do wynagrodzenia przysługującego pracownikowi na mocy art. 47 k.p. Jest ono zatem rodzajem odszkodowania majątkowego, którego celem jest kompensacja uszczerbku poniesionego przez pracownika wskutek bezprawnego rozwiązania z nim umowy o pracę w trybie natychmiastowym. Korzysta ono z analogicznej ochrony prawnej do tej, jaką przepisy prawa pracy przyznają wynagrodzeniu za pracę rzeczywiście wykonaną, jak i za tę, którą gotów był świadczyć, lecz doznał przeszkód ze strony pracodawcy. Stwierdzić należy także, że wskazane uprawnienia - w powyższych przepisach regulujących kwestię naprawienia szkody pracownika w razie nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę przez pracownika - w postaci zgłoszenia roszczenia o wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy oraz roszczenia o odszkodowanie mają jedynie charakter techniczny związany z tym, że pracownikowi w powołanych przepisach przysługują dwa alternatywne uprawnienia - przywrócenia do pracy bądź odszkodowania. Innymi słowy, oba uprawnienia - mimo odmiennego nazewnictwa - są świadczeniami o charakterze odszkodowawczym. Przechodząc do dalszych rozważań wskazać należy, że art. 51 k.p. odnosi się do obu wskazanych uprawnień pracownika. Reguluje on kwestię zachowania ciągłości pracy pracownika, który został pozbawiony zatrudnienia przez pracodawcę w sposób sprzeczny z prawem bądź bezzasadny, a następnie został przywrócony do pracy (§ 1) lub uzyskał odszkodowanie (§ 2) z tego tytułu. Pracownikowi takiemu wlicza się do okresu zatrudnienia okres pozostawania bez pracy, za który przyznano mu odszkodowanie bądź wynagrodzenie. Okresu pozostawania bez pracy, za który wynagro-

dzenia nie przyznano, nie traktuje się jak przerwy w zatrudnieniu, której zaistnienie pozbawia pracownika uprawnień określonych w przepisach prawa pracy. Zasadnicze znaczenie dla rozpoznania problemu prawnego związanego z rozliczaniem składek na ubezpieczenia społeczne w niniejszej sprawie ma okoliczność, iż stosunek pracy został reaktywowany z mocy orzeczenia o przywróceniu do pracy, którego materialna skuteczność w świetle art. 48 § 1 k.p. liczy się jednak dopiero od daty zgłoszenia przez pracownika gotowości niezwłocznego podjęcia pracy, przy czym początek 7-dniowego terminu dla zgłoszenia gotowości do pracy liczy się od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o przywróceniu pracownika do pracy. Okoliczność, z jaką chwilą orzeczenie o przywróceniu do pracy staje się skuteczne, należy odróżnić od tego, czy wywiera ono skutki jedynie na przyszłość (*ex nunc*), czy także działa wstecz (*ex tunc*), a kwestię tę reguluje art. 51 § 1 k.p. Stwierdzić należy, że orzeczenie w przedmiocie przywrócenia do pracy nie podlega wykonaniu w zakresie, w jakim reaktywuje ono rozwiązany stosunek pracy. W przywróceniu do pracy tkwi jednak, *implicite*, stwierdzony deklaratywnie obowiązek umożliwienia pracownikowi wykonywania pracy. Przemawia za tym poglądem treść art. 22 § 1 k.p., zobowiązującego zakład pracy do zatrudnienia pracownika, z którym nawiązany został stosunek pracy, oraz art. 48 § 1 k.p., nakładający na zakład obowiązek zatrudnienia pracownika prawomocnie przywróconego do pracy, jeżeli zgłosi on gotowość niezwłocznego podjęcia pracy w terminie 7 dni od przywrócenia do pracy, chyba że przekroczenie terminu nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika. Z powyższego wynika także, iż wypowiedzenie umowy, mimo że było wadliwe jest skuteczne, a tym samym w spornym okresie od rozwiązania stosunku pracy aż do ponownego jego nawiązania nie istniał stosunek pracy, a zasądzone świadczenie przez sąd ma charakter kompensacyjny, zastępuje jedynie brak wypłaty wynagrodzenia, innymi słowy jest to zryczałtowane „odszkodowanie”, które ma być równe wynagrodzeniu. Wynagrodzenie zasądzone orzeczeniem sądu przywracającego pracownika do pracy, jest przychodem pracownika zarówno w rozumieniu prawa podatkowego, jak i art. 18 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dopiero z chwilą, gdy pracownik podejmie decyzję o powrocie do pracy w myśl art. 48 k.p. Z tą chwilą świadczenie to staje się należne i faktycznie wypłacone, a tym samym od tej chwili powstaje w związku z istnieniem stosunku pracy obowiązek opłacenia od takiego przychodu pracownika składki na ubezpieczenie społeczne. Ponadto zgodnie z ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych, a w szczególności jej art. 8 - za pra-

cownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy. W przedmiotowej sprawie ubezpieczeni w latach 1997-2002, za które organ rentowy rozliczył składki na ubezpieczenie społeczne, nie byli pracownikami, a w związku z tym obowiązek ubezpieczenia nie istniał. Mając na uwadze, że ubezpieczonych zwolniono z pracy pod rządami ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) stwierdzić należy także, że w myśl tej ustawy ubezpieczeniu społecznemu podlegali wszyscy pracownicy (art. 4 ust. 1), a obowiązek ubezpieczenia pracownika powstawał z dniem nawiązania stosunku pracy i wygasał z dniem jego ustania. Tym samym rozliczanie składek ubezpieczonych na podstawie przepisów obowiązujących przed 1 stycznia 1999 r. zgodnie z dyrektywą art. 109 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - w wyniku przyjęcia przez Sąd, że składki na ubezpieczenie społeczne za ubezpieczonych były należne za okres, co do którego zarówno na podstawie obecnej ustawy jak i poprzednio obowiązującej obowiązek taki względem ubezpieczonych nie istniał - należy ocenić jako wadliwe i niezgodne z prawem.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

=====